

ΔΡΩΜΕΝΟ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Μελέτη μιας περίπτωσης

Χρήστος Παπακώστας

Καθηγητής Φυσικής Αγωγής

Τμήμα Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού Τρικάλων, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Κεντρική έννοια του άρθρου είναι το δρώμενο. Στις προθέσεις μου δεν είναι να προσδιορίσω εννοιολογικά τον όρο. Σύμφωνα με τον θεατρολόγο Βάλτερ Πούχνερ, «η εννοιολογική δέσμη τελετής/δρώμενου/εθίμου παρά τις διαφορετικές εννοιολογικές αποχρώσεις, δηλώνει ένα σημειωτικό σύστημα κοινωνικών πράξεων που προύν, και στην επανάληψή τους, ένα καθιερωμένο τυπικό, είναι δεσμευτικές (ή και αναγκαστικές) για την κοινότητα, εντείνουν το συναίσθημα του «εμείς» και παριστάνουν συμβολικά την ταυτότητα της ομάδας»¹. Η τελευταία παρατήρηση του Πούχνερ αποτελεί την κεντρική ίδεα αλλά συγχρόνως και την αφετηρία της ερμηνευτικής προσέγγισης που υιοθετώ. Δηλαδή, με ποιο τρόπο η κοινότητα μέσα από εθιμικές εκδηλώσεις ανασυγκροτείται συμβολικά και διαπραγματεύεται την πολιτισμική της ταυτότητα. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από τη Νόρα Σκουτέρη, η οποία σημειώνει ότι «... στο επίπεδο της κοινότητας [μικρής ή μεγάλης, στον αστικό ή αγροτικό χώρο] εξακολουθούν να λειτουργούν ορισμένες δομές σε σχέση με τελετουργικές και ιερουργικές, και άρα ομαδικές και κοινωνικές, πρακτικές και συμπεριφορές»².

Το δρώμενο με τα συμφραζόμενά του, το τυπικό, τους τελεστές και το ακροατήριο, συνιστά μια πολιτισμική πρακτική³. Μέσα από αυτήν η κοινότητα ενωματώνει στην παράδοσή της τα νέα δεδομένα και διαχειρίζεται τόσο το παρόν σα και το παρελθόν της⁴. Με αυτήν την προσέγγιση το δρώμενο δεν εκλαμβάνεται ως ένα πολιτισμικό φαινόμενο στατικού και αναλογικού, αλλά «ως μια δυναμική διάδικασία, ιστορικά προδιορισμένη και υποκείμενη σε κοινωνικές και πολιτικές χειραγωγήσεις και διαπραγματεύσεις»⁵.

Η κοινότητα και οι κείμενες ταυτότητες

Η κοινότητα που θα μας απασχολήσει είναι η Καλή Βρυσή στο νομό Δράμας. Απέχει 23 χιλιόμετρα από την πόλη της Δράμας και είναι τιμένη στους βορειοανατολικούς πρόποδες του Μενοίκιου ορούς σε υψόμετρο 270 μ.β. Η παλαιότερη ονομασία της κοινότητας ήταν Γκόριτσα αλλά μετονομάστηκε το 1928.

Για την πληθυσμιακή σύσταση του χωριού, με εθνικά κρττήρια, ο Αιγατερινός μας πληροφορεί: «Οι κάτοικοι του ανέρχονται σε 832 (ποργαρή του 1991), είναι γηγενείς κατά το πλε-

στον, εκτός από λίγες οικογένειες που κατάγονται από τον Πόντο, την Ανατολική Θράκη και τη Μικρά Ασία»⁶. Εδώ, ο όρος γηγενείς, που χρησιμοποιείται στη θέση του όρου τντόπιοι, παρουσιάζεται αρκετά αόριστος, τη στιγμή μάλιστα που δεν αποτελεί μέρος του καθημερινού λόγου των Καληβρυσιωτών. Ετοι, καθίσταται ένας όρος κοινωνικά και ιερολογικά ουδέτερος, αν όχι «αποτελεμένος»⁷. Το νεοσύστατο ελληνικό κράτος των αρχών του 20ού αιώνα συγκροτήθηκε έχοντας ως κεντρική ιδεολογική βάση την ελληνικότητα. Οι όποιες αποκλίσεις από τα δομικά στοιχεία της ελληνικότητας (θρησκεία, δόγμα, γλώσσα) κρίνονταν προβληματικές. Συνεπώς, η γλωσσική επέρτηση των τντόπιων Καληβρυσιωτών (μιλούν ένα τοπικό σλαβικό ίδιωμα) έβετε σε αμφισβήτηση την ελληνικότητά τους.

Όλα τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα τον κοινωνικό, εθνοτικό και πολιτισμικό στιγματισμό των τντόπιων της Καλής Βρυσης. Επίσης, σε ορισμένες ιστορικές περιόδους (1912-1913, 1916-1918 και 1941-1944) οι τντόπιες κοινότητες της Δράμας βρέθηκαν στο μέσον εθνικών διεκδικήσεων και αντεκδικήσεων μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας. Σε αυτό το πλαίσιο τα μέλη της κοινότη-

1. Αποψη της Καλής Βρύσης από τη θέση «Αλώνια».

τας εμπλέκονταν σε μια οδυνηρή διαδικασία άμεσης «επιλογής» μιας εθνικής ταυτότητας. Η διαδικασία αυτή ανανεωνόταν έπειτα από κάθε Ερνική κατοχή και κάθε ανωμάλη πολιτική κατάσταση⁹.

Τα μπαμπούγερα

Η ονομασία του δρώμενου που τελείται στην Καλή Βρύση στης 6 και 8 Ιανουαρίου είναι μπαμπούγερα. Δανείζεται πη την ονομασία του από την αντίστοιχη της βασικής ζώδιοφρης μεταφράστης του δρώμενου. Αποτελεί την κεντρική εθιμική εκδήλωση της κοινότητας, κατέχει κομβική θέση στον κύκλο του χρόνου και συνδέεται με τη μετάβαση από το χειμώνα στην άνοιξη, από το παλιό στο καινούριο¹⁰. Πρόκειται για ένα σύνολο συμβολικών ενεργειών που αποσκοπούν στην εξαφάλιση της γονιμότητας της γης μέσω της ομοιοπαθητικής μαγείας, της αφρονιάς των καρπών και φυσικά της γυναικών και της ευημερίας των ανθρώπων¹¹. Πέρα όμως

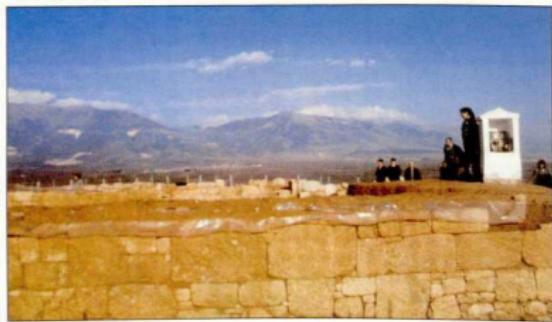
από αυτά τα μπαμπούγερα στάθηκαν αιτία και αιφοριμή για τη βιβλιογραφική «εμφάνιση» της Καλής Βρύσης σε επιστημονικά κείμενα λαογραφικού, κυρίως, και αρχαιολογικού περιεχομένου¹².

Στη 6 Ιανουαρίου μετά τον αγιασμό εμφανίζονται τα μπαμπούγερα, τα οποία με «πατείθαρχος» και έντονες κινήσεις καταδιώκουν και πειράζουν τους περαστικούς προσταθώντας να τους ακουμπήσουν με το υφασμάτινο σακουλάκι που κρατούν. Παλύστερα το σακουλάκι περιείχε στάχτη και όχι άχυρα όπως σήμερα. Αυτό υπαγερύπτηκε από το κανονιστικό πλαισίο μέσα στο οποίο κινείται το δρώμενο σήμερα, το οποίο καθορίζεται από τους επίσημους πλέον διοργανωτές: την κοινότητα και τον πολιτιστικό σύλλογο.

Η μεταφράστηση του μπαμπούγερου περιγράφεται ως εξής: «Τα μπαμπούγερα φορούν μάσκα από λευκό μαλίνο ύφασμα, που καταλήγει σε αποφύσεις κερατοειδές, με φούντα μαύρη από προβίτια ζώων. Με κομψάτια προβιάς σχηματίζονται και φρύδια, μουστάκια και γενειδά. Φασόλια σε δύο σειρές στη θέση του στόματος δηλώνουν τα δόντια. Στο σώμα φορούν λευκή περισκελίδα και τη γούνα, ένα αμάνικο πανωφόρι, εξάρτημα της τοπικής γυναικείας φορεστικής που δεν φοριέται πια. Έχουν καμπούρα στην πλάτη, ενώ στη μέση τους έχουν κρεμασμένα κουδούνια χιτά και σφυρίτλατα (4 διπλόκυτρους, 2 μπροστινούς και 2 πίσω και ένα μεγάλο κουδούνι, το μπατάλι, πίσω στη μέση). Με ιδιαίτερες κινήσεις κάνουν τα κουδούνια να πχουίν¹³.

Στη 8 Ιανουαρίου το δρώμενο φτάνει στην κορύφωση του με την εύθυμη έως και κομική αναπαράσταση του γάμου. Εδώ, συμμετέχει η κοινότητα στο συνόλο της και ακολουθείται, σε γενικές γραμμές, το τυπικό και οι δράσεις του τοπικού γάμου: έρισμα του γαμπρού, υπόσιτο νύφης, νυφόταρμα, αποχαιρετισμός των οικείων της, γαμήλια πομπή με επικεφαλής τα οργάνα

2. Μερική άποψη του αρχαιολογικού χώρου της Καλής Βρύσης.

(γκάιντες και νταχαρέδες), στέψη, χαιρετισμός νεονύμφων με προσφορά χαρτονομισμάτων που καρφιτώνονται στο σήμαστο κ.λπ.¹⁴.

To 1994, όπως διαπιστώνει η ερευνητική ομάδα του Λυκείου των Ελληνίδων, εμφανίζονται ορισμένα νεωτερικά στοιχεία σε σχέση με τον παλαιότερο τρόπο τέλεσης. Τα νέα αυτά στοιχεία αφορούν σε αλλαγές στο τυπικό και τους ρόλους του κωμικού γάμου καθώς επίσης και στην εισαγωγή νέων μορφών και μεταμφίεσεων¹⁵. Στην περίπτωση μιας έχει ιδιαίτερη σημασία η εμφάνιση μιας νέας μορφής, αυτής του Βάκχου, τόσο ως ομοιώματος δόση και αρ. ζώσας μορφής, η οποία από το 1994 και μετά αποτελεί οργανικό στοιχείο του δράμαντος.

Αρχαιολογία, λαογραφία και κοινότητα: διά-πλοκή και παλινδρόμηση

1. «Η προτομή του Διονύσου εντάσσεται σ'ένα ενδιαφέρον σύνολο γλυπτών απεικονίσεων του θεού με κοινή πραξεύσει τον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο της Δράμας ... Με δεδομένο ίσο πρόκειται για μεμονωμένα και τυχαίο ευρήμα, δεν είναι εύκολο να ερμηνεύσει ο χαρακτήρας της προτομής. Παρ' όλα αυτά τις περισσότερες πιθανότητες συγκεντρώνει ο λατρευτικός. Συντριγούντοντος της παράδοσης δύο και τα αρχαιολογικά δεδομένα της ευρύτερης περιοχής, όπου κυριαρχεῖ το Παγγαίο με το μαντικό ιερό του Διονύσου άλλα και οι Φιλίπποι με τα ιερά των βράχων καθώς και η Καλή Βρύση Δράμας, όπου το ανασκαπτόντος κτίριο έχει επίσης σχέση με τη λατρεία του Διονύσου ... Πάνω απ' όλα [η προτομή] όμως υπογραμμίζει με τον πιο εύλωτο τρόπο την πίστη και τους πανάρχαιους δεσμούς των κατοίκων με το μυστηριώδη, προστό στους ανθρώπους θεό του κρασιού, της γονιμότητας, της ελπίδας και της αναγέννησης»¹⁶.

3. Αναπαράσταση γάμου: τα όργανα επικεφαλής της πομπής.

4. Αναπαράσταση γάμου: παρανέσεις στους «νεόνυμφους».

2. «Τον απόχρο της διονυσιακής λατρείας συναντούμε στο σημερινό παραδοσιακό καρναβάλι της Καλής Βρύσης στις αρχές του Γενάρη, ενώ στη θέση "Μικρή Τούμπα" είναι γνωστή από γενιά σε γενιά με την ονομασία "Κονάκι του Βάκχου" και καθέ χρόνο αγιάζεται από τον ιερέα της περιοχής κατά την πομπή για την ευλογία των αγρών ... Οι σημερινές γκάιντες της περιοχής φέρνουν στο νου τους αισκούς των Σαπύρων κατά τα Αγροτικά Διονύσια, ενώ τα διάφορα τελετουργικά σκεύη που έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη οδηγούν τη σκέψη στις τελετουργίες των Αγροτικών Διονύσιων. Μήτρα η πομπή του καρναβαλιού με τις μάσκες του Γενάρη διατηρεί στοιχεία από την πομπή των Αγροτικών Διονύσιων; Πρόκειται για λέρο Διονύσιου με τοπικά χαρακτηριστικά αγνωστά μεριχά τύρα ... Ο μασκοφόρος θεός της έκστασης, της γονιμότητας της γης και με χρόνιο χαρακτήρα, που λατρεία του είναι γνωστή στην περιοχή της Δράμας, φαίνεται στις είχε πιστούς οπαδούς και στην Καλή Βρύση στους αρχαιούς χρόνους, στις αρχές του 3ου π.Χ. αιώνα»¹⁷.

3. «Το γεγονός ότι οι μεταμφίεσεις έχουν επιβιώσει μεριχά σήμερα, δεν είναι δυσεξιγήτο. Διότι από τις ευετηριακές, τις τελετές δηλαδή που αποσκοπούσαν στην καλή χρονία με την ευρύτερη έννοια της, της καλής υγείας και της πλούσιας καρποφορίας, όπως ήταν οι Διονυσιακές, ο λαϊκός κάρπτης κυρίως τως ευθύμιο στοιχείο, μέσα σ' ένα γενικότερο κλίμα χαράς και πανηγυρισμού, όπως αυτό του Διαδεκατήμερου. Με τις δωδεκαημερίτικες μεταμφίεσεις διασυνθήκαν και άλλα στοιχεία της ελληνικής αρχαίότητας, μέσω των ριμαϊκών και βιζυαντινών χρόνων. Ένα παράδειγμα αρκεί: η αναπαράσταση γάμου στην Καλή Βρύση αποτελεί παραδοσιακό στοιχείο, που βρίσκομε σε αρκετές παραμεφερείς εκδηλώσεις. Με ανάλογο όμως τρόπο και στα Αθηναϊκά Ανθεστήρια, τη

5. Μοναστηράκι (6.1.1994).
Ο χορός της ταύτας
στην πλατεία.

δεύτερη μέρα, που λεγόταν Χόες, γινόταν επισήμως γάμος του Διονύσου, τον οποίο υποδύόταν ο άρχινθος βασιλεύς, με τη βασιλισσά στο Βουκόλιο. Στα κατ' αγρούς Διονύσια εξάλλου, ο λατρευτικός θίασος περιερχόταν τους συνοικισμούς και κωμαστές πείραζαν ολούς, όπως σήμερα οι μεταμφιεσμένοι. Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι τα δρώμενα των Θεοφανειών στην Καλή Βρύση αποτελούν σημαντική έκφραση της τοπικής λαϊκής λατρείας, με ευρύτερο ενδιαφέρον. Τα δρώμενα αυτά αποτελούν ακόμη μεγαλύτερη σημασία μετά τις πρόσφατες αρχαιολογικές ανασκαφές στην περιοχή του χωριού, οι οποίες ένα μόλις χιλιόμετρο έξω απ' αυτό, αποκάλυψαν ναό, αφερώμενο, σύμφωνα με τις υπάρχουσες ενδεξεις, στη λατρεία του Διονύσου. Έχει έτσι η Καλή Βρύση το προνύμιο να συνδύεται ένα δρώμενο διονυσιακού χαρακτήρα μ' έναν πραγματικό διονυσιακό χώρο, ο οποίος μάλιστα αποτελεί και χώρο σύγχρονης λατρευτικής εκδήλωσης».¹⁸

Τα παραπάνω παραθέματα κινούνται στη βάση της αδιάλειπτης συνέχειας και της ευθυγράμμης σχέσης του δρώμενου με τον αρχαιοελληνικό κό-

σμο και συγκεκριμένα με το θεό Διόνυσο. Δεν αποτελεί στόχο του παρόντος άθροιση η κριτική θεώρηση των θεωρητικών και μεθόδολογικών ζητημάτων που εγέιρουν οι παραπάνω θέσεις. Αυτό που έχει μεγάλη σημασία είναι τα γεγονός ότι οι απόψεις αυτές τυγχάνουν ευρείας αποδοχής από την κοινότητα.¹⁹

Η κοινότητα, όμως, με δεδομένο τα αρνητικά στερεότυπα που την συνδέουν στο επίπεδο της ελληνικότητας, περνά από την πρόσβλημη και τον ενοτερόνισμό των ευνοών ως προς αυτή θεωρίαν, στη χρήση. Από τη μια «αποδελτιών» σε μια ιδιότυπη εκλαικευμένη μορφή τα επιστημονικά συμπέρασματα και από την άλλη τα επεξεργαζόμενα²⁰ και τα κάνει κτήμα της «παραδόσεως» της σε τέτοιο βαθμό που να τα καθιστά «αυτονόμα» και εν τέλει «αυθεντικά». Μάλιστα, τόσα «αυθεντικά», ώστε να «αυθεντικοποιούν» την ίδια την πολιτισμική ταυτότητα της Καλής Βρύσης. Έτσι, τα τόσο απτά τεκμήρια μιας επιστήμης, όπως η αρχαιολογία, άλλα και τη «συνομιλία» της με τη λαογραφία προσφέρουν μια στέρεη ιδεολογική πλατφόρμα για τη σύνδεση της κοινότητας, διά της ελληνικής αρχαιόπτητας, με τη νεοελληνική ταυτότητα.

6. Καλή Βρύση (6.1.1994).
Το ομοιόμορφο του Βάκχου.

7. Καλή Βρύση (6.1.1994).
Καρναβάλι, αναπορθσατη
γέρου. Ο «παπάς»
και ο ζωντανός «Βάκχος».

Διόνυσος: το σύμβολο και η εμβληματική του (κατά)χρηση

H Ness, παραπέμποντας στον Turner, αναφέρει ότι τα κυρίαρχα σύμβολα έχουν τρεις εμπειρικές ιδιότητες: τη συμπύκνωση, την ενοποιηση και την πόλωση¹, δηλαδή προσωμοίσμον και λειτουργούν σαν μαγνήτες. Στην περίπτωση της Καλής Βρύσης ο Διόνυσος συγκεντρώνει όλες τις παραπάνω ιδιότητες. Ως αφηρημένη έννοια και ως μορφή εμπειρίες πολλαπλά και συμπυκνωμένα νοητά, τόσο για τους «άλλους» όσο και για την κοινότητα. Για τους πρώτους μόνη η απλή αναφορά στον Διόνυσο έλκει. Αποτελεί την προβολή ενός ένδοξου και μυθικού «δοκού μας» παρελθόντος στο σημερά. Από την άλλη μεριά η εμπλοκή του στο δρώμενο μας συμπατισμένης κοινότητας προσφέρει την πρώτη ύλη με την οποία εξυφαίνεται ο μύθος της καταγωγής της.² Ένας μύθος συμβάτος με την εθνική ιδεολογία, ο οποίος όχι μόνον επιχειρείται πάντα στην ποινιατική ανωτερότητα, αλλά της προσδίδει μια αίσθηση πολιτισμικής ανωτερότητας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ανασυγκρότηση της καινούτης (ενοποίηση) γύρω από έναν κεντρικό πυρώνα (δρώμενο), ο οποίος έχει ως κέντρο ένα κυριαρχούσα σύμβολο-έμβλημα (Διόνυσος).

Σύνοψη

Οι εθνικές εκδηλώσεις πέρα από την τελετουργική και τη συμβολική τους διάσταση (ευετρία, μετάσηση, γονιμότητα) συνιστούν πολιτισμικές πρακτικές που σχετίζονται άμεσα με τη δόμηση και τη διαπραγμάτευση της πολιτισμικής ταυτότητας της κοινότητας. Στο συγκεκριμένο εμπειρικό παραδείγμα της Καλής Βρύσης αναδιέκυντεται το πρόβλημα της στιγματοποίησης καινούτης και των αρχαιτικών στερεοτυπών που της αποδίδονται. Το δρώμενο των ματιαστούγερων παρέχει στην κοινότητα εναλλακτικά σενάρια αντιμετώπισης αυτών των στερεοτύπων. Με άλλα λόγια, εμπειρεί μια πρητορική διάσταση που επιχειρεί να πείσει «εαυτούς» και «άλλους» για τη συνάφεια της ποικιλής ταυτότητας με την υπερτοπική και κατ' επέκταση με την εθνική ταυτότητα. Το παρόδοξο είναι ότι τον «θεωρητικό οπλισμό» γι' αυτήν τη διαπραγμάτευση τον παρέχουν στην κοινότητα οι προεπιλεγμένες και εκλαικευμένες εκδόσεις επιστημονικών πορισμάτων από το χώρο της λαογραφίας και της αρχαιολογίας.

Σημειώσεις

1. Βάλτερ Πλούνερ, Θεωρία του λαϊκού θεάτρου. Κριτικές παρατηρήσεων στο γενετικό κυδίκα της θεατρικής συμπεριφοράς του ανέρων, Ελλήνικη Εταιρία Ιανουαρίου (Λαογραφία 9), Αθήνα 1985, σ. 44. Πρβλ. Κ. Κακούρη, Δανυστικά, Αθήνα 1963, σ. 1, οποίο ορίζει ως δρώμενα τις δραματοποιήσεις, εκπροσώπεις που έχουν θεατρική μορφή και περιεχουμένο μαγικόθερακτικό. Για όλη την θεωρία των λαογραφικών και θεατρολογικών προσεγγίσεων των δρώμενων, βλ. Παύλος Καύρους. «Τα δρώμενα από εθνογραφική σημασία, μορφές, τεχνικές και προβληματα καταγραφής», στο Δράμα: Σύγχρονα μέσα και τεχνικές καροκόνων, Πρακτικά Διεθνών Συνέδριων, Κέντρο Λαϊκών Δρώμενων, Κομοτηνή 1997, σ. 48-50.
2. Νόρα Σκοτεινή-Διαδακόπουλο, «Οριοι και αντιστάσεις της λαϊκής μητής: από τις πολιτιστικές αναβάσεις στην πολιτισμική επίβαση», στο Λαϊκό Δράματον. Πάλις μορφές και σύγχρονες εκφράσεις, Πρακτικά Β' Επιστημονικής Συνάντησης, τόμ. 1, Δημότικη Επιχείρηση Κανονικής και Τουριστικής Ανάπτυξης, Δράμα 1998, σ. 146-148.
3. Pierre P. Bourdieu, *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge University Press, Cambridge 1977.

4. Βασιλής Νιτσάκος, Χτίζοντας τον χώρο και τον χρόνο, Οδυσσείας, Αθήνα 2003, σ. 87.

5. Στο ίδιο, σ. 88. Επίτης πρβλ. Andreia Grau, «Ritual dance and "modernization": The Tiwi example», στο Yearbook for Traditional Music 33 (2001), σ. 73-82.

6. Γεωργίος Ακατερνίδης, Δρώμενα θεοφανείων στην Καλή Βρύση Δράμας, Κονούπα Καλής Βρύσης, Αθήνα 1995, σ. 5.

7. Στο ίδιο Επίτης βλ. Τάσος Χατζηαναστασίου.

8. Ελλήνες αλαβάρωνιοι συνεργάτες των Βαυαγκαρίων αρχών κατογής και το κίνητρο αντιστάσεως», στο Η Δράμα και η περιοχή της: Ιστορία και πολιτισμός, τόμ. 2, Δημότικη Επιχείρηση Κανονικής και Τουριστικής Ανάπτυξης, τόμ. 2, Δημότικη Επιχείρηση Κανονικής και Τουριστικής Ανάπτυξης, Δράμα 2002, σ. 193-211 πρόσφατα.

9. ΒΙΑΣΤΗΣ Διάρρης Λαζαρίδην: «Μίκτα χωριά της Κάτια Στρυμόνα». Σύγχρονα θέματα 63 (1997), σ. 106-107. Η ίδια μεταξύ άλλων αναφέρει: «Η χρήση του όρου γηγενής παραπομπής απότισμα σε ειδησσώματα με την ορολογία της επισήμης δημόσιας. Το περιεχόμενο του όρου υφίσταται ουσιαστικά αραιάση η οποία επεκτείνεται καπ οποιασδήποτε καταρχήν ένταση μέσον σε γηγενείς όλων εκείνων που δεν είναι πράσφατες».

10. Λικείο των Ελλήνων: «Ματσούπετος του δωδεκαετούς στην τρεις κοινότητες του νομού Δράμας», στο Η Δράμα και η περιοχή της: Ιστορία και πολιτισμός, Πρακτικά Β' Επιστημονικής Συνάντησης, τόμ. 2, Δημότικη Επιχείρηση Κανονικής και Τουριστικής Ανάπτυξης, Δράμα 1998, σ. 496.

11. Νίτσακος πρβλ. σ. 156.

12. Η ενδιάμεση λεπτίδωση Δράμας: «Χορευτικά δρώμενα στο νομό Δράμας»; στο Η Δράμα και η περιοχή της: Ιστορία και πολιτισμός, Πρακτικά Β' Επιστημονικής Συνάντησης, τόμ. 2, Δημότικη Επιχείρηση Κανονικής και Τουριστικής Ανάπτυξης, Δράμα 1998, σ. 483-494. ΑΙΓΑΛΕΩΝ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα από εθνογραφική σκοπού μεθόδο, πολιτικές και προβληματα καταγραφής στο Δράμα: Σύγχρονα μέσα και πεγκύκεια καταγραφής, Πρακτικά Α' Διεθνών Συνέδριων, Κέντρο Λαϊκών Δρώμενων, Κομοτηνή 1997, σ. 48-50.

13. ΚΑΚΟΥΡΗ Κ.: Δανυστικά, Αθήνα 1963.

14. ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα μέσα και περιοχή της: Ιστορία και πολιτισμός, Πρακτικά Β' Επιστημονικής Συνάντησης, τόμ. 1, Δημότικη Επιχείρηση Κανονικής και Τουριστικής Ανάπτυξης, Δράμα 1998, σ. 161-163.

15. ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα μέσα και περιοχή της: Ιστορία και πολιτισμός, Πρακτικά Β' Επιστημονικής Συνάντησης, τόμ. 1, Δημότικη Επιχείρηση Κανονικής και Τουριστικής Ανάπτυξης, Δράμα 1998, σ. 495-532.

16. ΝΙΤΣΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ: Χτίζοντας τον χώρο και τον χρόνο, Οδυσσεάς, Αθήνα 2003.

17. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗ Κ.: «Ανασκαφή έργα της Καλής Βρύσης Δράμας» στο Η Δράμα και η περιοχή της: Ιστορία και πολιτισμός, Πρακτικά Β' Επιστημονικής Συνάντησης, τόμ. 1, Δημότικη Επιχείρηση Κανονικής και Τουριστικής Ανάπτυξης, Δράμα 1998, σ. 161-163.

18. ΠΟΥΧΗΡΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ: Θεωρία της θεατρικής συμπεριφοράς του ανθρώπου, Ελληνική Επαρχία Λαογραφίας (Λαογραφία 9), Αθήνα 1985.

19. ΣΚΟΥΤΕΡΗΣ ΔΑΛΑΚΟΥΛΟΣ ΝΟΡΑ: «Όραμα και αντιστάσεις της λαϊκής μητής: από τις πολιτιστικές αναβάσεις στην πολιτισμική επίβαση», στο Δράμα: Σύγχρονα μέσα και τεχνικές καροκόνων, Πρακτικά Διεθνών Συνέδριων, Κέντρο Λαϊκών Δρώμενων, Κομοτηνή 1997, σ. 518.

20. Είναι γνωστό πως το παραδεγμα του Καληβρίου δρώμενου της Κατερίνης της Βοΐου που εγκατέλειψε το ποίημα «Η νοστού του Βοΐου», το οποίο τραγουδούνταν από τον ποιητή Βοΐου, το οποίο τραγουδούνταν από τον ποιητή Βοΐου και παίρνοντας οργανωτικός από τον ποιητή Βοΐου.

21. Sally Ann Ness, *Body, Movement and Culture*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1992, σ. 58.

Rites, Archaeology and Community: A Case Study

Christos Papakostas

The ritual performances are customary expressions, widely disseminated in Greece that are directly related to the cycle of time, especially in rural communities. Apart from this, they also constitute cultural practices with dynamic context, through which the community enhances its present and past. Therefore, the ritual performances set the framework in which the community negotiates its identity and its relation to "the others".

In the case of Kali Vrysi, in the area of Drama, the ritual performance of the twelve-day long "babougeras" becomes the major expression of the community with a rhythmic dimension. This rhetoric is developed as a power counterbalancing the national and cultural stigmatization that the community experienced in the past. Through this ritual performance the community is mainly pursuing its association with the national identity and the elimination of any relevant controversy. The characterization of this type of ritual as "Dionysiac", the results of the excavation at the boundaries of the community and the combination of folk and archaeological data supply the community with the assets necessary for the reinforcement of its arguments in any negotiation.

Βιβλιογραφία

BOURDIEU PIERRE, *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge University Press, Cambridge 1977.

GRAU ANDREE, «Ritual dance and "modernization": The Tiwi example», στο Yearbook for Traditional Music 33 (2001), σ. 73-82.

NESS SALLY ANN, *Body, Movement and Culture*, Philadelphia 1992.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΔΗΣ ΠΑΡΟΓΟΣ, Δρώμενα θεοφανείων στην Καλή Βρύση Δράμας, Κονούπα Καλής Βρύσης Δράμας, Καθηγητής Δράμας, Αθήνα 1995.

ΔΡΑΖΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Η ΛΕΥΤΕΡΑ ΔΡΑΖΑΣ, Η παραδοσιακή δρώμενος στο νομό Δράμας (Μενούστρα-Καλή Βρύση-Βούλα Δράμας), στο Η Δράμα και η περιοχή της: Ιστορία και πολιτισμός, Πρακτικά Β' Επιστημονικής Συνάντησης, τόμ. 2, Δημότικη Επιχείρηση Κανονικής και Τουριστικής Ανάπτυξης, Δράμα 1998, σ. 483-494.

ΚΑΚΟΥΡΗ Κ.: Δανυστικά, Αθήνα 1963.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 63 (1997), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 64 (1998), σ. 49-51.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 65 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 66 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 67 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 68 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 69 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 70 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 71 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 72 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 73 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 74 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 75 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 76 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 77 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 78 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 79 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 80 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 81 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 82 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 83 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 84 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 85 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 86 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 87 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 88 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 89 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 90 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 91 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 92 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 93 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 94 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 95 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 96 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 97 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 98 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 99 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 100 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 101 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 102 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 103 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 104 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 105 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματσούπετος, Καθηγητής Δράμας, Σύγχρονα θέματα 106 (1999), σ. 48-50.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΔΙΠΑΡ.: Ματ